

Előszó

Közel negyed évszázad telt el azóta, hogy olyan hazai szerkesztésű magyar nyelvű munka jelent meg, amely a különböző területeket egységes szemléletbe foglalva a belgyógyászat alapvonalait tárta az olvasó elé. Az elmúlt két évtizedben különböző, legtöbbször angol összefoglalók fordítása, az egyre inkább elérhetővé váló idegen nyelvű kézikönyvek és a belgyógyászat részterületeit bemutató, magyar szerzők összefogásának eredményeként megjelent összeállítások tették lehetővé az újabb klinikai adatok és összefüggések megismerését.

Az orvostovábbképzésben, az orvosképzésben és a napi gyakorlati munkában is hiányzott az olyan átfogó, az egyes részterületek jelentőségét, szerepét mérlegelő áttekintés és egységes szemléletet nyújtó összeállítás, amelyre korszerű ismeretek építhetők. A magyar belgyógyászat az elmúlt másfél évszázadban közvetlenül már a magyar nyelvű tudományosság megjelenésekor felismerte a magyar tudományos irodalom nemzet- és nyelvépítő jelentőségét. A belgyógyászat hazai legjobbjai vállalkoztak mindenkor a tudomány és a gyakorlat alapelemeinek összefoglalására és közreadására. A személyes példamutatás segíti ugyan a hagyományok és a tudás átadásának közvetlen lehetőségét, bemutatja az emberi tartás, a gondolkodásmód, a megértés és az igényesség példáit, hatása azonban csak szűkebb környezetben érvényesül. A tanulásban és az ismeretek elsajátításában a tudós egyéniségek köré csoportosuló iskola kisugárzásán túl mindenkor igényes összeállítású tankönyvek is segítséget adtak. A tankönyvek befolyása szélesebb körű, orvosnemzedékek gondolkodását, szemléletét alakíthatja. Ezért kivételesen nagy az ilyen hatású munka megalkotásának a felelőssége is.

Az utóbbi több mint két évtizedben nem született a belgyógyászat alapjait bemutató munka. Ennek hátterét vizsgálva több szempont is felvethető. Ebben az időszakban erősödtek fel világszerte az orvosképzés megváltoztatására irányuló törekvések, amelyek megkérdőjelezték a tanítás eddigi rendszerét és kereteit. A hagyományos szerkezet vitatása, lehetséges megváltozása nem kedvezett az alapok összefoglalásának igényével jelentkező gondolatok kiteljesedésének. Egyre inkább hozzáférhetővé váltak viszont olyan idegen nyelvű tankönyvek is, amelyek különböző súlypontokat megjelenítve, változó szerkezeteket használva, újabb és újabb kiadásokban adták közre a bővülő ismereteket. A belgyógyászat egyes fejezeteit áttekintő magyar szerkesztésű kiadványok is egyre gyakrabban jelentek meg. A különböző részterületeket aprólékosan vizsgáló szakkönyvek elsősorban az orvostovábbképzést segítették. A súlypontok megjelenítésének, az arányok

kialakításának hiánya, az ismeretek eltérő részletességű bemutatása azonban nem mindig segítette az általános belgyógyászati ismeretek felépítését. Ezt a hiányt csak részben pótolta az idegen nyelvű, elsősorban angolul írt összefoglalók magyarra fordítása. E munkák többségéből rendszerint hiányzott az egységes szemlélet, megjelent viszont az eltérő kultúrából és egészségügyi környezetből származó különbség. A fordítások minősége sem kedvezett mindig a magyar orvosi nyelv fejlődésének.

A tudományág alapjait összefoglaló munka elsődleges, gyakorlati célja a képzés, az oktatás segítése. Az irodalom, az írott tudomány a tapasztalatok közvetlen átadásának, a tanár személyes útmutatásának, az élő kapcsolat hatásának alapvető kiegészítője. A tudományágat bemutató összefoglaló könyv azonban nemcsak a képzés fontos eleme, hanem a nemzeti kultúrának a részévé is válhat. Bizonyíthatja azt, hogy az adott kor gyógyítással, belgyógyászattal elkötelezett orvosnemzedéke alkalmassá vált arra a nagy feladatra, hogy tudását, tapasztalatait rendszerre, összefoglalja és okulásul a kortársaknak bemutassa.

Ha a másfél évszázad során keletkezett összefoglaló munkákat végigtekintjük, páratlan kultúra- és tudománytörténeti körkép tanúi lehetünk. Nemcsak a tudomány tételeinek fejlődését követhetjük, felismeréseknek új haladási irányokat megjelölő, ösztönző hatását érzékelhetjük, hanem a szemlélet és az orvosi gondolkodás változásait is. Felfedezhetjük azokat a szellemtörténeti irányokat, amelyek mentén a kultúra és a tudomány kialakult és fejlődött. Megismerhetjük a különböző korok tudósainak eltérő közelítési módját, a környezet és a technika hatását az ismeretek kialakulására, az egyéniség szerepét, utóbb pedig a részfeladatok pontos elvégzéséből megszülető csoport-teljesítmény jelentőségét.

A különböző tudományágak eredményeinek rendszeres tanúságtétel is. Az adott korban az egyes tudományterülettel foglalkozó tudósok tanúságtétele arról, hogy alkalmasak az új ismeretek befogadására, képesek megfelelő kritikai távlat és szemléletmód kialakítására, elkötelezettek a tanításra, a szemlélet, a világnézet, az ismeretek továbbadására, és felelősséget éreznek az új tudósnemzedék felkészültségének kialakításában is. A tudományos irodalom ápolása és kiteljesedése küldetés, amelyben elhivatottság és felelősségérzet is jelen van. Az a felelősség, amely meghatározza feladatunkat környezetünk tudásának, értékrendjének kialakításában. A tudományágak ismereteinek elemzése és közreadása tehát felhívás is, amelyre az írástudóknak minden korban választ kell adniuk.

A belgyógyászati ismeretek összefoglalásának fontos célja a nyelv művelése, a kifejezés lehetőségeinek gazdagítása és megújítása is.

A tudomány új jelenségeinek, eszközeinek és eredményeinek leírására az elmúlt két évtizedben nem születtek szemléletes magyar kifejezések, hanem az idegen nyelvű, leginkább az angol szókészlet vált általánosan elfogadottá és a mindennapi érintkezés eszközévé. Ebben az időszakban az orvostudomány szerkezete, szemlélete és ennek megfelelően szóhasználata alapjaiban változott meg. Az élővilág új jelenségeit ismertük meg, eddig nem alkalmazott eljárások terjedtek el, amelyek elnevezésére egyszerűbbnek látszott az idegen nyelvű kifejezés átvétele és használata. Az eddig többnyire latin kifejezésmód mellé az angol meghatározások sokasága is társult, az orvosi kapcsolattartás és adatközlés sajátos keveréknyelvét kialakítva. Az új jelenségeknek, eljárásoknak, eszközöknek nem született meg a magyar elnevezése, ezért orvosi nyelvünk nem fejlődött, nem gazdagodott, hanem szokatlan, gyakran nehezen érthető kifejezésmód és szókinccs csapdájába került. Szókinccsünkben viszont legtöbbször megtalálhatók a többnyire angol eredetű meghatározások magyar megfelelői, amelyek a fogalmat pontosan kifejezik, leírják. Ha új, eddig nem ismert jelenségről szólnunk, kezdeményeznünk kellene annak magyar megjelölését is új kifejezés megalkotásával. Az vállalkozhat leginkább méltóan erre a feladatra, aki a tudományt is ismeri, és az anyanyelvünket világosan, szabatosan, választékosan használja. A magyar írásmóddal a szöveg érthetőbbé, gördülékenyebbé válik, a kifejezés gazdagsága, ereje, a szavak szépsége pedig gyönyörködteti az olvasót.

Nagy és felelősséggel járó feladat közel negyed évszázad után a belgyógyászat alapjainak újbóli összefoglalása. A szerteágazó ismeretek széles körű összefogást igényelnek, hiszen néhány szerző ma már nem képes a tapasztalat és a gyakorlat próbakövén is hitelessé vált teljes körű tudás továbbadására. A belgyógyászat alapjainak megírására ezért a magyar belgyógyász társadalom legtapasztaltabb az oktatásban és az irodalmi munkásságban is elkötelezett képviselői kaptak felkérést. Ezzel lehetővé vált az, hogy az irodalmi tájékozottságot, a tudomány elméleti ismeretét, a jelentős személyes gyakorlati tapasztalat is megsűrje, és hitelessé tegye. A több szerző közreműködésében készült műben a különböző egyéni látásmód is megjelenik, amely színesíti az egyes témák bemutatását. Az eltérő közelítési mód azonban nem befolyásolja az összefoglaló szemléletének egységét. Az azonos szemlélet megvalósulását nemcsak az egyes írásszerkezetének azonossága, a szerzők rendszeres kapcsolattartása, hanem a fejezetszerkesztők gondos munkája is segítette. Ezzel az összefogással születhetett csak meg a sokszínű, árnyalatokban ugyan eltérő, a különböző egyéni ségek hatását egyaránt megjelenítő, mégis egységes mű.

A belgyógyászat alapjait összefoglaló munka részben őrzi a hagyományos szerkezetet, amely az egyes betegség-formákat, anatómiai megjelenésük szerint szervekhez csoportosítva mutatja be. A klinikai szemlélet azonban ma már nem igazolja ezt a felosztást, amely elsősorban csak a könnyebb ismeretszerzés szempontjából elfogadható. A szervek, szervrendszerek eltéréseit szélesebb összefüggésben kell megközelítenünk, az élő szervezet egészének válaszait is figyelembe kell vennünk. A több szervet, különböző működéseket érintő kórképek és rendszerbetegségek leírása szétöri az anatómiai csoportosítás kereteit. Az egységes szemléletnek abban is meg kell nyilvánulnia, hogy a hagyományos szerkezet megtartása ellenére ez a kitekintés fejezeteken átívelve jelenjen meg. Ez részben a fejezetrészek megfogalmazásával, részben pedig olyan önálló leírások segítségével valósulhat meg, amelyek közvetítik a távlatos gondolkodás szükségességét.

A belgyógyászat alapjait bemutató könyv tizennégy részt tartalmaz, amelyből négy ezt a szemléletet közvetíti elsősorban. Részletes fejezet foglalkozik a belgyógyászati betegségek felismerésének módjával, az egyes tünetek értékelésével, a különböző vizsgálóeljárások értékével. A betegség megismerésének első fontos lépése a kórelőzmény alapos feltárása. A kórtörténet különböző elemeinek ismereteivel kezdődik a belgyógyászat tanulása is. Ezeknek az adatoknak az értékelése igényli azonban a belgyógyászat egészének, az egyes tünetek fontosságának és értékének tudását és az elkülönítő kórisme által biztosított szemléletet is. Már a tanulás kezdetén találkozhatunk tehát azzal az ellentmondással, hogy a kórelőzmény alapos megismeréséhez a belgyógyászat tudása szükséges, a belgyógyászat tudományának elsajátításához viszont a jó kórelőzményen át vezet az út. Az első lépés azonban mégis a beteg történet kapcsolatfelvétel, a kórtörténet megismerése, amelyet a tudás szélesedésével fokozatosan tökéletesíthetünk, és amely a belgyógyász munkájának egész életen át legfontosabb része marad. Összetett szellemi munka, amely a gondolatok éberségén, frissességén, a kitartáson, a mindennapos gyakorlaton, a beteggel való együttérzésen és bizalmon alapul és ezek révén válhat eredményessé.

Az orvosi ismeretek fontos, új, egyre bővülő fejezete a betegségek genetikai hátterének vizsgálata és felderítése. Külön rész mutatja be ezért a genetika alapfogalmait, a betegségek lehetséges genetikai meghatározottságának elveit. A kórképek leírásakor ezeket az adatokat részleteiben is megtaláljuk, a szemlélet kialakítása, a téma fontosságának felmutatása azonban indokolja a genetikai fejezet önállóságát.

A daganatos betegségek a belgyógyászat szinte valamennyi területét érintik. Az onkológia az elmúlt évtizedekben olyan önálló klinikai fejezetté vált, amely különleges szemléletet, megközelítést tesz szükségessé, amely a

különböző tudományágak ismeretein alapul és feltételezi azok szoros kapcsolatát. A daganatok felismerése és kezelése számos részterületen jártas orvos együttes, összehangolt munkáját igényli. Ebben a folyamatban a beteggel közvetlen kapcsolatot tartó, az alapellátást nyújtó orvos éppúgy érintett, mint a belgyógyász, az operatív endoszkópiát végző, vagy más képalkotásban jártas szakember, a sebész, a radiológus, a pszichológus, az onkoterápiás orvos, vagy a kórismét megerősítő és a kórjóslatról, a kezelés módjáról is adatot nyújtó, a molekuláris biológiában is jártas patológus. Az onkológia különleges szemlélete, a belgyógyásznak a daganatos betegek ellátásában meghatározó szerepe indokolja az általános onkológia önálló fejezetét. Ez a rész a daganatos megbetegedések megközelítésével foglalkozik, a kórisme és a kezelés elveit mutatja be. Az egyes szervekben vagy szervrendszerekben kialakuló daganatok egyedi kérdéseiről, a szervek betegségeit részletező fejezetek szólnak.

A belgyógyászati betegek sürgősségi ellátása is szükségessé teszi a különböző részterületen dolgozó orvosok összehangolt munkáját. A belgyógyászati kórképek többsége olyan heveny állapot kialakulásával is járhat, amely-

nek ellátása a belgyógyász feladata. Ezeknek a sürgősségi állapotoknak a bemutatása a megfelelő kórképek leírásánál található. Számos heveny tünetcsoport ellátása több különböző képzettségű orvos együttgondolkodását indokolja. Ezek a kérdések az eltérő orvosi ismeretek határterületeit is érintik és olyan szerteágazó és alapvető megfontolást igényelnek, amelyek az elkülönítő kórisme irányába terelik a gondolkodást. Megoldásuk különleges szemléletet feltételez. Ez indokolja néhány határterületi tünetcsoport külön fejezetben történő bemutatását.

A belgyógyászat alapjainak összefoglalására tett kísérlet az a könyv, amelyet az olvasó most a kezében tart. A munka több száz munkatárs áldozatos összefogásának eredményeként születhetett meg. Köszönet jár mindazoknak, akik a remélt siker elérésén fáradoztak. A belgyógyászat alapjait bemutató könyvet abban a reményben ajánlom az olvasó megkülönböztetett figyelmébe, hogy e többéves munka teljesíti küldetését.

Kelt Budapesten, a 2007. esztendő
Vízkereszt napján

TULASSAY ZSOLT

Előszó a harmadik kiadáshoz

Habent sua fata libelli. Minden könyvnek más ugyan a sorsa, felismerhetők azonban olyan vonások, amelyek valamennyi mű történetében megjelennek. A szépirodalmi alkotások sorsa a legváltozatosabb. Vannak olyan könyvek, amelyek már megjelenésükkor világsikert aratnak. A dicsőség azonban nem tartós és néhány évtized múlva az írás feledésbe merül. Sok olyan mű is ismert, amelyek első megjelenésükkor csalódással, nagy bukással járnak és kiemelkedő értékük csak hosszabb idő után válik a közvélemény számára is nyilvánvalóvá. Előfordult az is, hogy a szerzők hosszabb ideig íróasztalukban őrizték a kéziratot és az írás később vált közkinccsé, esetleg csak az utókor fedezte fel azt, az egyetemes kultúra számára. Ezek közül a későn elismert könyvek közül számos vált a világirodalom meghatározó alkotásává, amelyből azóta is nemzedékek fedezik fel az emberi lét szépségeit, az élet harmóniáját és bonyolultságát, a kibontakozás módjait, tanulnak hitet, erkölcsöt, tisztességet. Ritka az olyan szépirodalmi mű, amelyik megszületésétől fogva állandóan az érdeklődés és a megbecsülés előterében állt és kezdettől elfoglalta méltó helyét a kiemelkedő emberi alkotások kincsestárában.

A szakirodalmi alkotások sorsa eltér a szépirodalmi művek pályájától. Ez a pálya legtöbbször azonos ívű, kiszámítható, meglepetéssel ritkán jár. A nagyigényű természettudományos munka valamely tudományág ismereteit foglalja össze, vagy pedig a szerző kutatómunkájának eredményeit gyűjti kötetbe. A természettudományokban való jártassághoz mindkét célú közlés jelentős segítséget nyújt. Az ilyen mű meghatározó, főként azok számára, akik az adott téma iránt különösen elkötelezettek. Az összeállítás sikerének alapja a minőség és az igényesség. A könyv népszerűsége azonban csak addig töretlen, míg az újabb tudományos felismerések az írás állításainak érvényességét meg nem kérdőjelezzik. A természettudományok fejlődése gyors, az ismeretek egyre sokrétűbbek. A tudományos írásmű érvényessége ezért többnyire rövid életű és népszerűsége, elfogadottsága is gyorsan csökken. A kötet előbb-utóbb a könyvespolc hátsó soraiba, azokhoz a könyvekhez kerül, amelyek álmát az olvasók már nem zavarják. Az új ismereteket tartalmazó korszerű összefoglalók megjelenésével sorsuk a felejtés. Az elfelejtés azonban nem végleges. Egy idő után, a tudomány fejlődését, az egyes korok felkészültségét bizonyos távlatból vizsgáló kutatók számára ismét érdekessé és értékesé válnak ezek a könyvek. Újabb nemzedékek megismerhetik elődeik gondolkodásmódját, különböző jelenségekről kialakított felfogásukat. Felfedezhetők azok a gondolatok is, amelyek a vizsgá-

lódás folyamatát új irányba terelték és bár később elvesztették érvényüket, mégis hozzájárultak az igazság feltáráshoz. Ez az időszak a természettudományos könyvek sorsának harmadik szakasza. A népszerűség, majd a felejtés után eléri azt az állapotot, az igazságukból fakadó, immáron talán végleges megbecsülést, amely megjelöli helyüket a tudománytörténetben.

Az orvosi könyvek különleges helyet foglalnak el a természettudományos művek sorában is. Az orvosi könyvek sorsára is jellemző ez a három szakasz, mégis egyszerre képviselik a rendszeres megújulás igényét és az állandóságot. A megújulás igénye az orvosi ismeretek szakadatlan, gyors változásából, bővüléséből ered. A fejlődés olyan ütemű, hogy bizonyos könyvek a kiadói munka időt igénylő folyamatából adódóan, megjelenésükkor már nem korszerűek, bár írásuk idején még a legújabb ismereteket tartalmazták.

Az orvosi ismeretek fejlődésének folyamatában lényeges mozzanat az egymást követő jelenségek sorba rendezése, az ok és a következmény viszonyának meghatározása. Az alapismeretekből kiindulva az adatok gyűjtése több irányban haladhat. A természeti jelenségek kutatásában ez az adatgyűjtés, az új eredmények elemzése azonban olykor a kiindulás igazságát is megcáfolhatja. A jelenségek eltérő sorrendje, kapcsolatuk esetlegessége, új tényezők hatásának megjelenése megváltoztathatják a tudományos tétel értékét és helyzetét. Ez szükségessé teheti az alapok újraértékelését is és a még hiányzó elemek, összefüggések felismerése új kiindulási pontok meghatározását is indokolhatja. A tudományos tételek egy részének értéke azonban időtálló, amelyek érvényessége újabb felismerések tükrében sem válik kérdésessé. Ezek az ismeretek az orvosi könyvek meghatározó fejezetei, amelyek nemzedékek tapasztalatait és tudását sűrítik, őrzik és nyújtják át az olvasónak. Ez a folyamatosság az orvosi könyvek további jellegzetességének fontos összetevője.

Az orvosi könyvek, másik lényeges vonása az állandóság, amely azonban a folyamatosság mellett elsősorban az orvosi hivatás eszményén alapul. A humánus, a szeretetre épülő orvosi magatartás, szemlélet és lelkiület jelenti az orvosi munkában azt az állandóságot, amely ha megfogalmazva talán nem is mindig, eszmeiségében és felfogásában azonban feltétlenül sugárzik az orvoslással foglalkozó írásművek lapjairól.

„A belgyógyászat alapjai” átdolgozott, harmadik kiadása ennek az igénynek, a megújulás és a folyamatosság kívánalmának szeretne megfelelni. Remélem, hogy a széles körű összefogás, amely a munka megjelenését segítette,

eléri ezt a célt. Köszönet jár több száz közreműködő áldozatos munkájáért, akik mindannyian felismerték, hogy a belgyógyászati kórisme és gyógyítás új elemeinek bemutatása és a könyv korábbi kiadásaiban tapasztalható hiányosságok javítása csak akkor lehet sikeres, ha a megvalósításba vetett hit, az egymás iránt érzett megbecsülés és bizalom, elszántság és közös akarat irányítja munkánkat.

E példás összefogás eredményében és sikerében bízva ajánlom „A belgyógyászat alapjai” harmadik kiadását az olvasó megkülönböztetett figyelmébe.

Kelt Budapesten, a 2011. esztendő
Vízkereszt napján

TULASSAY ZSOLT

Előszó az ötödik kiadáshoz

A belgyógyászat alapjainak összefoglalására vállalkozó monográfia megújuló, átdolgozott kiadása különleges kihívásokkal szembesült. Ezek között elvi és gyakorlati-szakmai megfontolások egyaránt megfogalmazódtak.

A legtöbbször megnyilvánuló és leginkább hangos ellenvetés a magyar nyelvű szakirodalom szükségességének, jogosultságának megkérdőjelezése. A mértékadó, nemzetközi orvosi folyóiratok, a megbeszélések és a személyes tapasztalatcserék nyelve ugyanis világszerte immár az angol és a legkeresettebb, a hivatkozási alapot és az igazodási pontokat is képviselő összefoglalók, monográfiák angolul olvashatók. Ezek a kézikönyvek egyre szaporodó számban, az újabb ismeretek bemutatásával, egymással versengve jelennek meg és a tájékozódást, a tanulást, a tudás megújulását széles körű kínálattal segítik. A kultúra és a gondolkodásmód egységesítésének irányába ható, világszerte terjedő folyamatok hatékony és erőteljes érvényesülése révén, a tudás forrása fokozatosan egységessé válik és az azonos közelítési mód a sokszínűséget háttérbe szorítva mindenütt elérhetővé válik.

Ez a kibontakozási irány és törekvés kétségtelen előnyei mellett felbecsülhetetlen hátrányokkal is járhat.

Az előnyök között elsősorban az érett, az elfogadott és az egységessé vált álláspontok közvetlen elérhetősége jelenik meg. A hátrányok közvetlenek és közvetettek egyaránt lehetnek. Az anyanyelven közreadott tudományos összefoglalók, az idegen nyelvet kevésbé értők számára közvetlenebb élményt nyújtanak, a jól értőknek a mondanivaló árnyaltságának kifejeződése gazdagabb tudást ad. Az orvoslás tudományos nyelve a múlt század óta az angol, ezért az ismeretek megújulása csak e nyelv ismeretével tartható fent. A tudományos érintkezésben az idegen nyelv kizárólagos használata azonban felvethet kétségeket is. Az új jelenségek, módszerek leírására nem születnek meg a magyar kifejezések, hanem az angol szóhasználat átvétele válik elfogadottá és természetessé. Orvosi nyelvünk nem fejlődik, sőt az idegen kifejezések szaporodásával a közlésekben elfogadhatatlanul egyre gyakoribb a nyelvtani, a szórendi, a nyelvhelyességi és a mondat szerkesztési hiba, amely nemcsak a tudományos, hanem az irodalmi és köznapi nyelvet is rombolja. Az írott alkotás és a tudományos irodalom is nemzet- és nyelvépítő jelentőségű. Kapcsolat a nemzedékek között és a későbbi koroknak is üzenet, hogy megőriztük az anyanyelv szépségét és épségét és alkalmasak is voltunk arra, hogy tapasztalatainkat, ismereteinket utódainknak átadjuk. Igaz ugyan Kosztolányi Dezső gondolata: „... a műben minden korszak

mást lát, az új nemzedékek mindig a maguk ígét olvassák ki ugyanabból a könyvből, amit az őseik az asztalon hagytak”. Az asztalon hagyott mű azonban a folytonosság letéteményese is, mert arra serkent, hogy az apáink által megkezdett nemzetépítő munkát minden kor a tudásával, a kapott talentumoknak megfelelően folytassa. Ezért is mindig időszzerű és fontos a tudományos munkák, összefoglalók, tankönyvek anyanyelven, magyarul történő megjelenítése.

A hagyományos kézikönyvek elfogadásának gyakori, elvi alapú ellenvetése a tudásanyag elérésének különböző, egyre bővülő lehetősége. Az adatok, ismeretek elektronikus jelekké való átalakítása, rendszerezése, feldolgozása, tárolása, ezek szerkezetének fejlődése, kibontakozása és széles körű elterjedése a tudás megszerzésének új forrását kínálja az érdeklődő számára. A XXI. században ez a közelítési mód, az élet különböző területén a mindennapok részévé vált. Kérdés azonban, hogy az orvosi ismeretek és a gondolkodás elsajátítására ez a rendszer kellően felkészült-e és a tapasztalatok szűrőjén átjutva megfelelően kiforrott-e már ahhoz, hogy az orvosi hivatásra való felkészülést és a tudás megújítását csupán erre az adatközlésre alapozzuk. Kiegészítő szerepe ma már aligha vitatható. A különböző elektronikus adatrögzítőkre épülő rendszerek (pl. az ún. e-learning) legnagyobb ellentmondása a jelenségeknek a lényeges vonásokra egyszerűsített ábrázolása, a cselekvés egyébként bonyolult, sokszor nem egyértelmű irányának vázlatos megjelölése, a valóság összetettségét nem híven, nem a részleteket is elemző bemutatása. A gondolkodás szerteágazó, számos szempont figyelembe vételét is igénylő irányait egyetlen szabályrendszerbe tereli, és a kérdésre adott válasz véges számú, egymást meghatározott sorrendben követő lépés útján, a megoldáshoz vezető műveletek sokrétűségének leegyszerűsítésével érhető el.

Gyakran egyértelműnek ábrázolt, de nem mindig megalapozott állásfoglalások jelölik ki a cselekvés útját, amelyek szükségszerűen nem vehetik figyelembe az élet jelenségeinek változatosságát, a váratlan eseményeknek, az irányokat és az eljárási módokat befolyásoló hatását.

Az elvont gondolkodás szintjén megvalósuló megismerés, a törvények, a formák, és az eljárások rendszerbe foglalása akkor lenne érvényesíthető az élet sokrétűségének elemzésében, az események belső törvényszerűségének és az ok-okozati összefüggések megállapításában, ha az élettani és kórtani folyamatok minden részletét ismer-nénk már. Ettől azonban úgy tűnik, egyre távolabb kerü-

lünk. Nem a megismerésre való törekvés, vagy az emberi teljesítőképesség hiánya az eddigi kudarc oka. Az életjelenségek feltárásának egyik fő akadálya a folytonos változás, a különböző hatások dinamikus megjelenése és módosító hatása, amely a már kialakult ismereteket is megváltoztatja. Az életjelenségek a bennük rejlő törvényszerűségek mentén szerveződnek, és állandóságuk a túlélés feltétele. A túléléshez azonban a megváltozott viszonyokhoz való alkalmazkodás, a külső hatások figyelembe vétele és a rendszerbe való beépítése is szükséges. A feltételek állandóan változnak, az életet érő hatások erőteljesek és kényszerítő erejűek, ezért ennek megfelelően a jelenségek is változnak. Kérdés, hogy az állandó változás állapotában tudományunk eljut-e valaha arra a szintre, hogy a részleteket is feltárva a teljes és maradandó megismerés nyugalmát átélhesse.

A cselekvés útjának merev meghatározása az orvosi gondolkodástól egyébként is idegen. A folyamatábrák, a cselekvés sorrendjének megjelölése, a különböző helyzetekre átforgált egyszerűsített útmutatók legfeljebb mankóként szolgálhatnak, a gondolkodás szárnyalásával lépést tartani nem tudók számára.

Ezek az irányelvek a legfontosabbat hagyják figyelmen kívül: az igazság előzetes, közvetlen, élményszerű felismerésének a képességét, amely a korábban megélt ismereteken, a felhalmozott tapasztalatokon alapul. A képzettársítás a tudományos gondolkodás lényeges eleme: a tudatban megjelent képzetek egymáshoz kapcsolása, a különböző jelek, megnyilvánulások közötti célszerű összefüggés felismerése, megérzése.

A belgyógyászat elemeit összefoglaló tudományos műveket, tárgyuk sokirányú kapcsolatrendszere miatt az igényes olvasó számára soha nem fogják helyettesíteni a témát leegyszerűsítő, eljárásrendeket követendő szabállyá változtató különböző technikák. A kézikönyvek, a monográfiák egyébként is csak a kiindulási alapot nyújtják a belgyógyászati ismeretek elsajátításának és átélésének folyamatában. Az irodalommal vetekedő fontosságú az orvosi példakép, a tanítómester hatása, a beteg emberrel való kapcsolat mélysége, a tapasztalatok gyűjtése és a „láttam már hasonlót” felismerés ismételt felidézésének képessége.

Ebben az összetett képzési folyamatban az összefüggéseket jól feltáró, irodalmi igényességet is vállaló monográfia megkerülhetetlen alap, kiindulópont és az ismeretátadás módszereinek fejlődése ellenére bizonyonnyal az is marad.

Az orvosi tudományok fejlődése, a gyógyításban hasznosuló ismeretek gyarapodása ugrásszerű és nehezen követhető. A korábbi részterületek önállóságot igényelve, különálló tudományágként jelennek meg és csak felszínes kapcsolatot tartanak az összegzésre törekvő egységes szemlélettel.

Ez az egyre erőteljesebb megnyilvánulás, a belgyógyászat alapjainak összefoglalására szegődött művel szemben megfogalmazott legjellemzőbb, gyakorlati-szakmai kérdésfelvetés. Tudományunk részterületeinek változása drámai. A belgyógyászat teljességének megismerésére törekvő számára e részterületek mélységeinek felfedezése, az ott felhalmozott ismeretek apró részleteinek teljes elsajátítása reménytelen, megoldhatatlan feladat. A szorosan vett szakterületet választók, a belgyógyászat egyes fejezeteit részleteiben is megismerik, a klinikai kutatás legújabb irányjaival lépést tartanak, és a tapasztalat próbakövén is hitelesnek bizonyult eredményeket a gyakorlat szerves részévé emelik.

A belgyógyászati műveltségnek, e sajátos kultúrának azonban, az általános tájékozottság és a döntésekhez, az állásfoglaláshoz szükséges ismeretek is fontos összetevői. A tudomány haladási irányainak, a gondolkodás új területeit felfedező eredményeknek az elsajátítása valamennyi, a hivatását igényesen művelő, a tudomány és a gyógyítás összekapcsolódásának felsőbbrendű megközelítését felismerő belgyógyász számára alapvető elvárás. Az egész áttekintésének az igénye és szükségessége, valamint a sajátos szakterületekre való tagolódás ellenkező irányú folyamatok.

A belgyógyászat alapjait átfogó mű akkor teljesíti hivatását, ha kísérletet tesz a különböző irányú folyamatok ellentétének feloldására és felmutatja az eltérő jelenségcsoportoknak rendezett, igényes, egységes egészbe foglalásának módját, a látszólagos ellentétek magasabb egységbe emelésének és egyesítésének megvalósulását.

A XXI. század első felében a belgyógyászati műveltség kiteljesedése és gyakorlati művelése két fontos helyen valósulhat meg: az általános orvoslás és a sajátos szakterületekre való tagolódás területén. Mindkét őrhelyen alapvető igény a kórtani és klinikai összefüggések megfelelő szintjének tudása.

Ezeket az ismereteket foglalja össze a belgyógyászat alapjait bemutató mű. A legnehezebb kérdés és kihívás az összefoglalt adatok mélységének felmérése. A monográfiának minden szakterület tudásának meghatározott szintjét tartalmaznia kell azt az alapot, amelyre építve az egyes szakirányú elkötelezettség kiteljesedhet. Megállapítható-e az a határ, a szükséges adatok közlésének mértéke és mélysége, amely a mű szerkesztésekor iránytűként szolgál? A monográfia fejezeteit a téma tapasztalt, rangos, a hazai szakmai közfelfogás által véleményformálóként tisztelt ismerői írták, akik a szakterületük iránti szenvedély és elfogultság okán, számos részadatot is szívesen megismertetnének az általános érdeklődésű olvasóval. Az egyes szakterületeket mélységükben és részleteikben is bemutató könyvek azonban szép számmal elérhetők a szerzteágazó érdeklődésű hazai könyvkiadás jóvoltából.

Ezekből az összeállításokból a különböző részterületek teljességgel megismerhetők, sőt mondanivalójukat a vitatott, még nem teljesen kiforrott véleményeket, kutatási irányokat bemutató fejezetek is gazdagítják.

A belgyógyászati tudás és szemlélet kialakításához szükséges mértékű közlés határainak meghatározása a mű szerkesztőjének nehéz feladata. A monográfiának minden lényeges, a szakterület hiteles bemutatását segítő elemet tartalmaznia kell, biztosítania kell a részterületek arányosságát és az egységes szemlélet megvalósulását. Törekednie kell arra, hogy a részismeretek ne elszigetelődve, egymástól elkülönülve, hanem valamennyi fejezettel egységet alkotva jelenjenek meg, megmutatva a folyamatok és a rendszerek közötti kapcsolatokat, kölcsönhatásokat és érintkezési pontokat. Az egészben a résznek, és a részben az egésznek tisztán kell tükröződnie. Meg kell mutatnia, ki kell alakítania a nézeteknek azt a formálódó rendszerét, azt a felfogást, amely a XXI. század belgyógyászata jellemzi. Korunk belgyógyászata már nemcsak tartalmában, hanem szemléletében is eltér a néhány évtizeddel korábban érvényesnek tartott közelítési módtól. A határvonalak, az igények változnak, a gondolkodás belső energiája gazdag, felhasználja a mozgást, a megújulást, és új távlatot nyit az értékelés számára.

A belgyógyászat alapjait bemutató monográfiának ebben az állandó változásban kell megtalálnia azt a formát, a mértéket, a meggyőződést, a rendet, amely a részleteket egyre jobban feltáró, a folyamatok mélyére hatoló megismerés idején elhelyezi azokat az ismeretek egészében, és felmutatja az egységes szemléletre, az átfogó gondolkodásra irányuló törekvés fontosságát és eredményét.

A belgyógyászat alapjai ugyanis az orvoslás fejlődésével és a lehetőségeinek bővülésével párhuzamosan egyre fontosabbá válnak és megismerésükre az egykor elképzelt orvoseszmény megvalósulásához egyre nagyobb szükségünk van. Ennek a gondolatnak a jegyében született meg a belgyógyászat alapjainak átdolgozott, megújult kiadása, amelyet több száz közreműködő áldozatos munkájának köszönhetően tart most kezében az olvasó. Jó ügy érdekében fáradoztak, amelyért mindannyiuknak hálás köszönet jár. A vállalt feladat, cél megvalósulását remélve, ajánlom a művet az olvasó megkülönböztetett figyelmébe.

Kelt Budapesten, a 2015. esztendő
Nagyboldogasszony ünnepén

TULASSAY ZSOLT

Előszó a hetedik kiadáshoz

„Ment-e a könyvek által a világ elébb?” – kérdi Vörösmarty a „Gondolatok a könyvtárban” című versében. A költő a világ igazságtalanságát látva a kérdésre keserű választ ad.

„Irtózatos hazudság mindenütt!
Az írt betűket a sápadt levél
Halotti képe kárhuztatja el.”

A végítélet képeit és kárhuzat poklát is felidézve kétségek között keresi a megoldást:

„De hát ledöntsük, amit ezredek
Ész napvilága mellett dolgozának?
A bölcsek és a költők műveit,
S mit a tapasztalás arany
Bányáiból kifejtett az idő?
Hány fényes lélek tépte el magát,
Virrasztott a sziv égő romja mellett,
Hogy tévedt, sujtott embertársinak
Írányt adjon s erőt, vigasztalást.”

A költő vigasztalása reményt nyújt: sursum corda

„... csüggedni nem szabad
Rakjuk le, hangyaszorgalommal, amit
Agyunk az ihlett órákban terem”

Könyvekre szükség van, mert a tudás, a tapasztalás és a fázisok eredményeinek összegzése és közreadása segíthet a költő látomásának megvalósulásában:

„Egy újabb szellem kezd felküzdeni,
Egy új irány tör át a lelkeken:
A nyers fajokba tisztább érzeményt
S gyümölcsözőbb eszméket oltani,
Hogy végre egymást szívben átkarolják,
S uralkodják igazság, szeretet.”

Nem szokásos, hogy szakmai ismereteket bemutató könyv előszavát a szerkesztő költői idézetekkel kezdi. A könyvek tisztelete azonban prózával alig fejezhető ki megfelelően.

A könyvek évszázadok óta az emberiség féltett kincsei közé tartoznak. Kolostorok, egyetemek könyvtárai őrizték a tudást, a jelenségek felfedezésének tapasztalatát és a titkokat összegyűjtő könyvek sorát. A könyvtár kitüntetett hely, a tudás temploma, nemzedékek számára a megismerés tisztá forrása. A könyvtárba lépve a felfedezés vágya életre kel, a

gondolatok szárnyalása csodákat teremthet, a lélek öröme határtalanra válik. A környezet meghittsége, a csend áhítata a tapasztalat határán túli térbe emel. Az évszázadok alatt felhalmozott ismereteken, a lét alapjait és értelmét feltáró gondolatokon, az emberi szellem alkotásának varázsán, a megfejtésre váró titkok rejtelmén kívül, a könyvtár a szépség ígézetével is hódít. A kolostorok csendjében vagy a hajdani egyetemek emelkedett légkörében felépült könyvtárak nemcsak szellemi feltöltődést, hanem művészeti, szépirodalmi élményt is jelentettek.

A könyvtárterem építészeti harmóniája, az alkotó művész képzeletének szárnyalása, a titkok, az elvont gondolat-tartalmak megjelenítése lenyűgözötte, rabul ejtette a látogatót.

A könyvek formája, szépsége a lapjaikon őrzött titkon túl is különös öröm forrása. A szerzetesek által nagy művészi gonddal készített középkori kódexek gyönyörű iniciáléi, rajzai, képei a könyv szépségének meghatározó forrásai. Az újabb korok könyvei a kellem más formáit jelenítik meg. Ma is lehet a könyv szép, örömet okozó, vonzó, a képzeletet magával ragadó és a lelket felemelő. Lehet olyan művészi alkotás, amelyben a tartalom és a megjelenés formájának összhangja, harmóniája, szépsége, varázsa a szellemi éden különös tartományába emeli az olvasót. Ez nemcsak a művészettel, hanem a tudomány különböző ágaival, így a természettudománnyal foglalkozó összeállítások számára is meghatározó elvárás. A tudományos mű akkor érdemel igazán figyelmet, ha a tartalom és a forma egyaránt a legnagyobb igényességgel párosul. A rendezett, áttekinthető, egyértelmű közlés, érthető, irodalmi igényű kifejezésmóddal, szabatos, világos, választékos nyelvezettel és a figyelmet felkeltő, vonzó, szép formával teszi valóban értékessé és a könyvtár kincseihez méltóvá az újonnan megjelenő alkotást.

Újabban gyakran kétségbe vonják a természettudománnyal foglalkozó könyvek jogosságát. A korszerű adathordozók, az apró technikai eszközök, a hálózat mindent átfogó és befolyásoló felkészültségével egysíki ismeretek bőségét tárják az érdeklődő elé. Könnyen elérhető, egyszerű választ, egyirányú cselekvési célt adnak, gondolkodásra kevésbé készítetnek, az egyéni megközelítést általánosítják.

Szükség van-e egyáltalán olyan könyvekre, amelyek az eredeti feladatukat képviselve, a tudást összegyűjtő könyvtárakat méltó módon gazdagíthatják?

Ez alapvető kérdés. Az igényesség, a széles körű kitekinthetőség kívánalma, a szépség iránti elkötelezettség, a jövő nemzedék iránti felelősségtudat, a tudomány művelésének hitele, a letisztult gondolatok közlésének kényszere egyértelmű feleletet ad e kérdésre.

Igen, a könyvek mindenkor a tudás, a művelődés, az etikus gondolkodás és a szépség iránti elkötelezettség el-sajátításának fontos, nem nélkülözhető eszközei. Egyszerű ismeretek több irányból is megközelíthetők. Az ismeretek gazdagsága, sokrétűsége, szépsége, a mozgásnak és a fejlődésnek ellentmondásokon és kölcsönhatásokon alapuló elfogulatlan folyamata azonban csak az igényes, széles látókörű, a műveltséget, a harmónia felismerésének képességét is képviselő könyvekből ismerhető meg. A könyvek és a könyvtárak a tudás és a művészet sajátos kapcsolódásával az emberi alkotások különös értékei közé tartoznak. A belgyógyászat alapjai monográfia hetedik kiadása ennek a kíváncsúnak és elvárásnak a figyelembevételével, az annak megfelelő szándék megvalósításának célkitűzésével készült.

A magyar nyelvű szakirodalomnak elsőrendű feladata az ismeretek bemutatásán túl az anyanyelv ápolása, az idegen szavak magyar megfelelőjének használata és elterjesztése is. A mértékadó orvosi közlések többsége angolul jelenik meg, az új jelenségek leírása angolul történik, a nyelvek többsége ezeket átveszi, olykor torzítva használja, ahelyett hogy hagyományait felhasználva megalkotná az idegen fogalom saját nyelvi megfelelőjét. Így a tudományos nyelv nem fejlődik, sőt segíti a köznyelv kifejezési tárházának hanyatlását is. A nyelv ápolása, gazdagítása, a közlési hagyományok megőrzése a nemzet építését szolgáló törekvés. A magyar tudományos és köznyelvre különösen jellemző az idegen kifejezések használata, amely legtöbbször az idegen gondolkodásmódot tükrözi, a helytelen szórendben, a mondatok hibás szerkezetében és a kifejezések rendezetlen használatában.

Kosztolányi Dezső írja: „Csak nálunk bitang jószág a nyelv, egyetlen kincsünk, mely igazán mienk. ... Mert amily igaz, hogy a magyar mondatszerkesztést mindenekelőtt a német rontja és mérgezi, éppoly való, hogy az írásainkban használt idegen szavak kilencven százaléka latin eredetű, vagy ha úgy tetszik, francia és olasz zamatú. Ha valaki az anyanyelvén beszél, le kell mondani a másik nyelv előnyéről. Talán helyel-közzel elveszt egy árnyalatot, de másutt kap helyette hármát. El kell kezdenünk a gyomlálást, ki kell dobnunk nyelvünk-ből a gazokat, különben az idegen szavak lassanként elfinomodnak, különös és titokzatos jelentést kapnak, ahelyett, hogy drága magyar szókincsünk telnék meg múlttal és tartalommal. Így csak nyelvünk szegényedik.” (Nyugat, 1916. február 1.)

A nyelv ápolása, a kifejezések sokrétűségének gazdagítása nemcsak a nyelvhasználatot finomítja, hanem a gondolkodást is nemesíti.

Babits Mihály szerint a szavak és a stílus elárulják a gondolkodás gazdagságát vagy szegénységét. „A nyelvkincs egyúttal gondolatkincs. Akinek több szava van, több ismerete van. Sőt, mivel a rokonértelmű szavak sohasem egyér-

telműek, akinek több szava van egy dologra, több gondolata is van róla. Mikor a rokonértelmű szavakat gyűjtöd, képzeletet sokasítod, szellemedet, lelked világát népesíted. Így van a szólamokkal is. A szólam átöröklött, megcsontosodott gondolatkapcsolás, azaz – ahogy tetszik – szókapcsolás. Kö-építőszekrényedben vannak kockák is: kockákból kirakhatsz oszlopokat, falakat: de mekkora könnyebbség, hogy oszlopa-id is vannak! Lelked építőszekrényében kockák a szavak, oszlopok a szólamok. Mennél több oszlopod van, annál gazdagabb vagy, annál könnyebb lesz mondataidat megépí-tened. Sőt gondolkodnod könnyebb lesz, hajlékonyabb és gazdagabb lesz elméd...

De mást is jelentenek neked a szólamok, mint köny-nyebbséget és eszközöket: másképpen is kincset jelentenek, kincses örökséget.

Apáidtól örökölted őket, apáid gondolkodásmódját örö-költed velük. Örököse vagy őseid szellemi kincseinek, és raj-tad a sor megőrizni őket. Ne add el idegenért, idegen szó-lamokért, melyek idegen gondolkodás tükrői. Ismerd meg ugyan az idegen gondolkodását is, tanulj idegen nyelveket és a magadét is jobban fogod érteni. Semmit sem lehet igazán ismerni önmagában, csak mással összehasonlítva.

Legkevésbé a gondolatot, mely oly finom, oly nehezen megfogható. Ismerj meg idegen nyelvet is, hogy jobban gondolkodhass a magadén. De csak a magadén gondol-kodjál, ha azt nem akarod, hogy gondolkodásod roskatag legyen, mint a felemás kövekből épített ház.

A saját köveidet gyűjtsd, a magad bányáiból: e bányák nemzedet nagy költőinek művei. Elsősorban azoknak, akik leggazdagabbak, szóban és gondolatban, akik legjobban tudtak magyarul. Olvasd addig, míg minden kifejezésük, minden szavuk lelkednek egy részévé válik, kitorömlhetetlen, elveszthetetlen kincsedd. Stílusod gazdagodik, a stílus gaz-dagsága a gondolat gazdagsága.” (Irodalmi nevelés, 1909. A fogarasi főgimnázium értesítőjében.)

A belgyógyászat alapjai monográfia célja többirányú: a szakmai tudás, a műveltség, az igényesség és a tisztesség iránti elkötelezettség továbbadása, a magyar nyelv ápolásá-nak, e nemzeti kincs megőrzésének és felvirágoztatásának az igénye, és az utánunk jövő nemzedék felelősségének tu-datosítása.

A könyv megújult kiadását több száz közreműködő ál-do-zatos munkája segítette, amelyért hálás köszönetet mondok.

A kitűzött cél teljesülését remélve ajánlom a művet az olvasó megkülönböztetett figyelmébe.

Kelt Budapesten, a 2021. esztendőben,
Szent József ünnepén

TULASSAY ZSOLT